

จิตตปัญญาศึกษากับการปรับตัวของผู้เรียนในยุค Disruptive Innovation Contemplative Education and Adaptation of Learners in Disruptive Innovation Era

เนตรนิยามาศ วรณพยันต์^{1*}

Naidniyamart Wannapayun^{1*}

(Received: April 22, 2020 ; Revised: June 6, 2020 ; Accepted: June 9, 2020)

บทคัดย่อ

จิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาความคิด จิตใจ อารมณ์ภายในตนเองอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง รู้คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรัก ความเมตตา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถประยุกต์เชื่อมโยงกับศาสตร์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุลและมีคุณค่า ด้วยเหตุนี้ จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงภายในตน การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร และการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม

การจัดการเรียนรู้ในยุค Disruptive Innovation ปัจจัยสำคัญ คือ การมี Global Growth Mindset หรือกระบวนการทางความคิดเพื่อการเติบโตที่เป็นสากล การจัดการเรียนรู้ที่จะประสบความสำเร็จนั้น กระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญกว่าผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนการสอนต้องสร้างแรงจูงใจในการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนผ่านการเรียนรู้ด้วย การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านในตนเองส่งผลให้เกิดการกระตุ้นความเชื่อมั่นในตนเองและความภาคภูมิใจในตนเอง มีภูมิคุ้มกันของชีวิต เพื่อให้สามารถปรับตัวในการใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน นำไปสู่การมีพลเมืองที่มีความพร้อมในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านปัญญา ภายในและปัญญา ภายนอกที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นผู้นำทางความคิด ผู้นำทางการกระทำ และผู้นำด้านนวัตกรรมต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ จิตตปัญญาศึกษา การปรับตัว disruptive innovation

¹ อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

¹ Lecturer, Social Studies Program, Faculty of Education, Phuket Rajabhat University

* Corresponding Author e-mail: Neidniyamart.w@pkru.ac.th

Abstract

Contemplative education is a learning process undertaken thoughtfully by the mind. It truly emphasizes development of the mindset, the mind, and the internal emotion for self-awakening and awareness, for knowing the value of things without any bias, leading to love, kindness, and public mind, and it can be applied and linked to various sciences used in daily life with balance and preciousness. With this reason, contemplative education is considered as both a concept and a practical guideline aiming to generate learning for changes in various levels, which are internal changes, organizational changes, and social changes.

In organizing for learning in the disruptive innovation era, the important factor is a global growth mindset, or a conceptual process for universal growth. To be successful in organizing for learning, learning process is more important than learning achievement. In organizing for learning, the teacher is required to build motivation on the use of new innovations and technology to stimulate students to have enthusiasm to learn through learning by doing. The learning process of contemplative education focuses on practices leading to internal changes that results in self-confidence and self-esteem stimulation. Consequently, the students will have life immunity to live their lives with balance under the current rapid changes. It will lead to having citizens with readiness for making the country advanced on internal wisdom and external wisdom that keep up with changes which consequently they will become thought leaders, practical leaders, and innovative leaders in the future.

Keywords: contemplative education, adaptation, disruptive innovation

บทนำ

ปรัชญาแนวคิดเรื่องจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) เริ่มต้นขึ้นที่สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1974 ที่มหาวิทยาลัยนาโรปะ มลรัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกา ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยเชอเกียมตรุงปะ แต่เริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นในหมู่นักการศึกษาทุกระดับ โดยมีอิทธิพลต่อเครือข่ายการศึกษา ระดับอุดมศึกษาหลายแห่งเช่น เครือข่าย Five Colleges หรือมหาวิทยาลัย 5 แห่ง คือ Amherst College, Hampshire College, Mount Holyoke, Smith College และ University of Massachusetts, Amherst หรือเครือข่ายในมลรัฐโคโลราโด กล่าวคือ Rocky Mountain Contemplative Higher Education Network (RMCHEN) ซึ่งเริ่มเปิดตัวอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 (จิรัฐกาล พงศ์กคเชียร, 2550)

แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) เป็นกระแสแนวคิดการพัฒนาในด้านในเริ่มขึ้นราวทศวรรษที่ 1980 ในประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อตอบโจทยวิฤติปัญหาบางประการของสังคมยุคสมัยใหม่

โดยใช้การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) ลักษณะเฉพาะคือ มีการสร้างกระบวนการขึ้นใหม่ (reconstruction) อย่างบูรณาการจากกระบวนการ การปฏิบัติและเครื่องมือเพื่อพัฒนาด้านในของศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ ในอดีต โดยประประยุคที่ใช้ในลักษณะการให้คุณค่าใหม่ต่อกระบวนการเดิมให้เหมาะกับการเรียนรู้พัฒนาด้านในของผู้เรียนในสังคมยุคสมัยใหม่ (สรยุทธ รัตนพจนารถ และคณะ, 2552)

ในปี 2548 ได้มี “กลุ่มจิตวิวัฒน์” เกิดขึ้นในประเทศไทยซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจในเรื่องการขับเคลื่อนสังคมสู่จิตสำนึกใหม่ (new consciousness) อย่างจริงจัง มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ผู้สนใจและมีประสบการณ์การจัดการจัดการกระบวนการเชิงจิตตปัญญาในการเรียนการสอนทั้งในและนอกระบบการศึกษาได้มีการประชุมหารือร่วมกันเพื่อผลักดันเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ต่อมาจึงได้เกิดการรวมตัวกันของคนกลุ่มนี้เป็นเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education network) ในปีพ.ศ. 2549 คำว่า “จิตตปัญญาศึกษา” เป็นคำแปลของคำว่า “contemplative education” ซึ่งแปลโดย ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์

ต่อมาในปี 2549 ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา (contemplative education center) ได้ก่อตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยมหิดลเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา โดยมีคำอธิบายคำว่าจิตตปัญญาศึกษาที่ใช้ในเอกสารของหน่วยงานเบื้องต้นว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล” ทั้งนี้ได้มีองค์กร/สถาบันอื่นๆ ในเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษาที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้ได้ลักษณะนี้ในสังคมไทยมาใช้ คำว่า “จิตตปัญญาศึกษา” แต่เป็นการเรียกขานในนามของการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การศึกษาที่พัฒนาจิตใจกระบวนการเรียนรู้อย่างมีจิตวิญญาณแบบองค์รวมการศึกษาวิถีพุทธ หรือจิตวิวัฒน์ศึกษาสถาบันเหล่านั้นได้แก่ โรงเรียนรุ่งอรุณ สถาบันอาศรมศิลป์ เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส เสมสิกขาลัย และสถาบันขวัญเมือง โรงเรียนจิตตเมตต์ (ปฐมวัย) โรงเรียนมือจี๋เชียงใหม่ โรงเรียนลำปลายมาศ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นต้น

disruptive innovation คือ นวัตกรรมทางธุรกิจที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) สร้างนวัตกรรมที่แตกต่างไปจากการดำเนินการทางธุรกิจแบบเดิม ๆ และสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดได้อย่างรวดเร็วและรุนแรงปัจจุบันมี disruptive innovation ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาแทนที่การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม ด้วยการเรียนรู้ออนไลน์ (online learning) แล้วนำความรู้เหล่านั้นไปสร้างสรรค์โครงการหรือนวัตกรรมที่ผู้เรียนสนใจ

การจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ผู้สอนมีบทบาทการโค้ชเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนประกอบด้วยบทบาท 3 ด้าน ได้แก่ การสร้างความยึดมั่นผูกพัน (engage) การเสริมพลังการเรียนรู้ (empower) และการสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ (enliven)

engage หมายถึง ความยึดมั่นผูกพัน การทำให้เกิดความสนใจความไว้วางใจ ความดึงดูดความยึดมั่น ความผูกพัน การมีส่วนร่วมการยอมรับนับถือ การเชื่อมต่อเข้าด้วยกัน และปฏิสัมพันธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จ

empower หมายถึง การเสริมสร้างพลังอำนาจการให้อำนาจการตัดสินใจในการกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อเสริมสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง มีความคิดเป็นของตนเอง กระตุ้นให้เห็นความสามารถของตนเอง การจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ทำให้พึ่งพาตนเองได้ผู้เขียนใช้คำว่า “เสริมพลังการเรียนรู้” แทนคำว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจ

enliven หมายถึง ความกระตือรือร้นความตื่นเต้นความท้าทายมีแรงบันดาลใจ ความกระตือรือร้น ความตั้งใจ ความสนุกสนาน กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นพลังในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จ

เรียกองค์ประกอบการโค้ชทั้ง 3 ประการนี้ว่า รูปแบบการโค้ช “3Es” โดยที่องค์ประกอบทั้ง 3 ประการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โค้ชเลือกใช้วิธีการโค้ชหรือผสมผสานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในบริบทของการโค้ช โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเริ่มจากองค์ประกอบใด ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามประการเป็นปัจจัยที่ทำให้การโค้ชของผู้สอนประสบความสำเร็จคือ การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562)

จากความเป็นมาของปรัชญาแนวคิดเรื่องจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) เริ่มต้นขึ้นที่สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1974 นั้น ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาในด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล” โดยในยุค disruptive innovation ก็ยังสามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เข้าใจ ตระหนักรู้ ทำให้มีภูมิคุ้มกันของชีวิต เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

ความหมายจิตตปัญญาศึกษา

มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษาไว้คล้ายๆ กันดังต่อไปนี้

Rudolf Steiner (2006) นักการศึกษาชาวเยอรมันได้อธิบายไว้ว่า รูปแบบวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงตามลำดับขั้นพัฒนาการนับตั้งแต่วัยเด็ก อันประกอบด้วยช่วงที่ 1 พลังชีวิตและการกระทำ ช่วงที่ 2 ความรู้สึก ช่วงที่ 3 ความคิดและการตัดสินใจ ซึ่งบางครั้งถูกเรียกอย่างง่ายว่า มือ/กาย ใจ และหัว ที่กล่าวเช่นนี้เพราะมนุษย์มีพลังงานทั้ง 3 แห่ง อันได้แก่ ความปรารถนา ความรู้สึก และความรู้ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่กระบวนการต้องนำมาพิจารณาในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบวิธีการเรียนรู้ของมนุษย์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ซึ่ง คุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ที่แตกต่างจากความคุ้นชินเดิมในชีวิตประจำวัน หรือเรียกว่าการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ซึ่งการเรียนแบบนี้ทำให้เกิดการใคร่ครวญต่อประสบการณ์นั้น ๆ ที่เน้นการให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้นำตนเองเข้ามาสัมผัสกับประสบการณ์ตรง และจะนำพาไปสู่การพัฒนาทักษะ ทศนคติ หรือวิถีคิดใหม่ ๆ ได้

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2555) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ การเรียนรู้และการรู้เท่าทันมิติโลกภายใน (อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนระมุขมองต่อชีวิต โลกและสรรพสิ่ง) ของตนเองให้คุณค่าในเรื่อง การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับผู้อื่นและโลก

ภายนอกผ่านกระบวนการวิธีการและกิจกรรมที่หลากหลายมีเป้าหมายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิดความเชื่อและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองโลกและสรรพสิ่ง ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและดำเนินชีวิตอย่างมีสติ อย่างมีปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ โดยใช้กิจกรรม 3 กระบวนการหลักตามแนวคิดปัญญาศึกษา ได้แก่ 1) สุนทรียสนทนา (dialogue) 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) เพื่อเข้าใจผู้พูดอย่างเป็นองค์รวม ไม่ใช่แค่ภาษาพูดหรือคำพูดไม่ตัดสินผู้พูด 3) การสะท้อนการเรียนรู้ (learning reflection) ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่มเพื่อการตระหนักรู้ เรียนรู้และรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น

ธนา นิลชัยโกวิทย์ (2551) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง และเกิดความรักความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทำให้เกิดสำนึกที่ดีงามและตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในธรรมชาติโดยผ่านวิถีปฏิบัติแนวจิตตปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2551) ให้ความหมายจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสรรพสิ่งโดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล

ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) กล่าวว่าจิตตปัญญา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างจริง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติเกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมบูรณ์

ประเวศ วะสี (2550) กล่าวว่าจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การรู้จักตนเองแล้วเกิดปัญญา ปัญญา หมายถึง การเข้าถึงความจริงสูงสุด หรือบางทีก็พูดว่าเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม

สรุปได้ว่าจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึง ความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น โดยเป็นการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิดความเชื่อและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการรับฟัง ด้วยใจเปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การรู้จักตัวเอง การหยั่งรู้ ความเปิดกว้างยอมรับความหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ความมีสมดุลภายในมีปัญญาและมีความสุขแท้

จุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา

1. การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง ได้แก่ การเกิดความรู้ ความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้ง และสอดคล้องกับความเป็นจริง เกิดความรัก ความเมตตาความอ่อนน้อมถ่อมตน

2. การเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงความจริงสูงสุด คือ ความจริง ความดี ความงามและนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก (ประเวศ วะสี, 2554)

ปรัชญาพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา

1. ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (humanistic value) คือ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความจริง ความดี และความงามในตนเอง การจัดกระบวนการเรียนรู้ จึงไม่ใช่การ “สอน” แต่เป็นการสร้างเงื่อนไขให้ศักยภาพภายในที่มีอยู่แล้วสามารถพัฒนาขึ้น เพื่อให้เกิดการเติบโตจากภายใน

2. กระบวนทัศน์องค์รวม (holistic paradigm) คือ ทักษะที่มองเห็นว่าธรรมชาติ สรรพสิ่ง คือ การเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้การปฏิบัติต่อสรรพสิ่งไม่แยกส่วนจากชีวิต ด้วยทักษะที่มองเห็นว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางสรรพสิ่งเน้นความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างการเปลี่ยนแปลงตนเองและการเปลี่ยนแปลงโลก (ประเวศ วะสี, 2554)

หลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา

1. การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) คือ การเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้แล้วสามารถนำจิตใจดังกล่าวไปใช้ใคร่ครวญในด้านพุทธิปัญญา (cognitive) ด้านระหว่างบุคคล (interpersonal) และด้านภายในบุคคล (intrapersonal)

2. ความรัก ความเมตตา (compassion) คือ การสร้างบรรยากาศของความรัก ความเมตตา ความไว้วางใจการเข้าใจ และการยอมรับ รวมทั้งการเกื้อหนุนซึ่งกันและกันบนฐานของความมั่นใจในศักยภาพของความเป็นมนุษย์

3. การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (connectedness) คือ การบูรณาการการเรียนรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม เชื่อมโยงกับชีวิตและสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติอย่างแท้จริง

4. การเผชิญความจริง (confrontating reality) คือ การเปิดโอกาสและสร้างเงื่อนไขให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้เผชิญความจริง 2 ด้านคือ ความเป็นจริงในตนเอง และการเผชิญกับสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างไปจากกรอบความเคยชินเดิมของตน กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในแง่มุมใหม่

5. ความต่อเนื่อง (continuity) ความต่อเนื่องของกระบวนการ เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพราะการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานมักเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่สะสมที่จะช่วยสร้างเงื่อนไขภายในให้พร้อมที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น

6. ความมุ่งมั่น (commitment) ความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการนำสิ่งที่ได้รับมาสู่ใจของผู้ร่วมกระบวนการและนำเอากระบวนการไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานภายในตนเองอย่างต่อเนื่อง การสร้างแรงบันดาลใจ ปลุกเร้าให้เกิดพลังความมุ่งมั่น ความรัก ความเมตตา

7. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (community) สิ่งสำคัญของกระบวนการจิตตปัญญาคือความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ค่อย ๆ ก่อตัวจากกระบวนการอบรม และคลี่คลายมาเป็นองค์ประกอบหลักของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มความสำคัญของชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา โดยมีเหตุผลในแง่มุมต่าง ๆ 4 ประการ คือ 1. เป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งขึ้นพื้นฐานของ

การยอมรับซึ่งกันและกัน 2. เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เกิดมุมมอง ความรู้สึก และแง่มุมมองความเป็นจริงที่แตกต่างกันออกไป 3. ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกกลุ่มและ 4. ความรู้สึกเป็นชุมชนที่มีเป้าหมาย ความสนใจและอุดมการณ์ร่วมกัน (โครงการเอกสารวิชาการ การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552)

ความเป็นมาของ disruptive innovation

ความเป็นมาของ disruptive innovation คือ นวัตกรรมทางธุรกิจที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) สร้างนวัตกรรมที่แตกต่างไปจากการดำเนินการทางธุรกิจแบบเดิม ๆ และสามารถเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดได้อย่างรวดเร็วและรุนแรง เช่น บริษัท Apple มี disruptive innovation คือ smart phone โจมตีบริษัท Nokia โดยชิงพื้นที่ส่วนแบ่งการตลาดได้อย่างรวดเร็ว จนบริษัท Nokia ไม่สามารถคิดค้นนวัตกรรมมาชิงพื้นที่ส่วนแบ่ง การตลาดได้ทันช่วงที่จึงพ่ายแพ้ไปในสงครามโทรศัพท์มือถือในยุคนั้น ปัจจุบันบริษัท Huawei สร้าง disruptive innovation มาชิงพื้นที่ส่วนแบ่งการตลาดของ Apple ด้วยเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้มากขึ้น แต่ Apple ก็ไม่หยุดการพัฒนาของนวัตกรรมของตนเองเช่นกัน

disruption innovation มีจุดเด่น คือ การวิเคราะห์ที่เป็น big data และการคิดเชิงอนาคต ที่สามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากสถานการณ์ในปัจจุบัน และถือว่าเป็นสมรรถนะหลักของนักพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ด้วยเช่นกันในฐานะที่ต้องพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในปัจจุบัน เพราะการศึกษาทุกวันนี้ไม่ได้แข่งกันที่ความสำเร็จหรือความสามารถในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังแข่งขันกันด้วยการคาดการณ์อนาคต และการเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น foresight framework and scenario planning disruptive innovation เกิดขึ้นมาจากการแข่งขันทางธุรกิจที่ใช้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาสร้างสรรค่นวัตกรรม เพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาด หรือการสร้างตลาดใหม่ที่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

disruptive innovation ในปัจจุบันมีอยู่ในทุกแวดวงธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจการเงินการธนาคาร ธุรกิจการผลิตสินค้าและบริการต่างๆ และผู้ที่เป็น disruptive innovation เท่านั้นที่จะอยู่รอดในวงการแข่งขันทางธุรกิจ เช่น บริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ถ้าต้องการอยู่รอดในโลกแห่งการแข่งขัน ก็จะต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อยู่ตลอดเวลา หยุดนิ่งไม่ได้ ใครที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายได้ดีและเร็วกว่าเท่านั้นที่จะอยู่รอดได้ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562)

ความหมายของ disruptive innovation

Clayton Christensen แห่ง Harvard Business School ผู้แต่งหนังสือ “The Innovator’s Dilemma” โดยเขาอธิบายว่า นวัตกรรมได้สร้างตลาดใหม่และพลิกโฉมหน้าอุตสาหกรรมและสังคม โดยทำให้เกิดผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ ซึ่งไม่เพียงเป็นผลมาจากการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีใหม่ๆ แต่ยังรวมถึงการพัฒนา รูปแบบธุรกิจใหม่ๆ และการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเดิมในรูปแบบใหม่ด้วย

โดยเกิดการเปลี่ยนแปลงของ disruptive technology เกิดนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างตลาดและมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์ที่นำเทคโนโลยีมาใช้และส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรง (disrupt) ต่อตลาดของผลิตภัณฑ์เดิม รวมทั้งอาจจะทำให้ธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีแบบเดิม ๆ ได้รับผลกระทบจนต้องล้มหรือปิดกิจการไป ซึ่งจะแตกต่างจากนวัตกรรมทั่วไปที่ถูกนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพเพิ่มคุณภาพของสินค้า หรือลดต้นทุนกระบวนการผลิตแบบเดิม ๆ เท่านั้น กระบวนการที่เทคโนโลยีใหม่ “disrupt” เทคโนโลยีเดิม ๆ ไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ แต่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตอย่างต่อเนื่อง หลาย ๆ คนมักเรียกกระบวนการนี้ว่าเป็นกระบวนการทำลายอย่างสร้างสรรค์ เพื่อช่วยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตอบโจทย์ผู้บริโภคมากขึ้นช่วยให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าที่มีคุณภาพมากขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น กรณีของการนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้แทนเครื่องพิมพ์ดีด เนื่องจากมีความสะดวกสบายในการทำงานมากกว่า หรือกรณีของการนำระบบอีเมลมาใช้แทนการส่งจดหมาย เนื่องจากมีความรวดเร็วในการส่งข้อความมากกว่า หรือกรณีของการนำกล้องดิจิทัลมาใช้แทนกล้องที่ถ่ายรูปด้วยฟิล์ม เนื่องจากผู้ถ่ายภาพสามารถเห็นรูปได้ทันทีภายหลังจากการถ่ายภาพ โดยไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการล้างรูป อีกทั้งยังสามารถถ่ายภาพได้ครั้งละจำนวนมาก (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย, 2559)

สรุปความหมายของ disruptive innovation เป็นนวัตกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดยฉับพลันซึ่งสามารถทำให้คนจำนวนมากสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์หรือการบริการได้ง่ายขึ้นกว่าเดิม สามารถสร้างความเติบโตให้กับองค์กรธุรกิจ อย่างยั่งยืน โดยอาศัยการใช้นวัตกรรมและการสร้างความแตกต่างจากผู้นำตลาด การเปลี่ยนแปลงอีกหนึ่งสิ่งที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) และรูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ โดยนวัตกรรมใหม่ ๆ สามารถส่งผลกระทบต่อมูลค่าของผลิตภัณฑ์และบริการที่มีอยู่ในอุตสาหกรรม จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คำว่า “disruption” ถูกนำมาใช้กับตัวผลิตภัณฑ์และบริการ อย่งไรก็ตามธุรกิจดิจิทัลใหม่ ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อตลาดในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

การสร้าง disruptive innovation ทางการจัดการเรียนรู้

การสร้างสรรค่นวัตกรรม คือ หัวใจของ disruptive innovation ในทุกวงการธุรกิจ สำหรับการจัดการเรียนรู้ก็เช่นเดียวกัน หากไม่มีนวัตกรรมก็ไม่สามารถที่จะเป็นผู้ disrupt ได้ disruptive innovation ทางการจัดการเรียนรู้ไม่ได้หมายถึงการทำลายหรือแข่งขันกับผู้สอนคนอื่น ๆ หากแต่หมายถึง การแข่งขันกับสิ่งยั่วยุอื่น ๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์กับผู้เรียนที่แฝงตัวอยู่ทั้งในโลกจริงและโลกออนไลน์ที่เข้ามา disrupt การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันอย่างมากต้องเปลี่ยนจากผู้ถูก disrupt ไปเป็นผู้ disrupt ด้วยการสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทที่แตกต่างกันของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการที่มีประสิทธิภาพมีความต่อเนื่อง มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่น ไม่ตายตัว

การพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เป็น disruptive innovation นั้น จะมีลักษณะเป็นวงจรที่มีความต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด นั่นหมายความว่า ต้องพัฒนาอยู่ตลอดเวลา กระบวนการพัฒนา disruptive innovation ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมองเห็นปัญหา (insight) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ คือ การรับรู้ที่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นคือปัญหาที่ต้องแก้ไข เช่น ผู้เรียนชอบเล่นเกมมากกว่าทำกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยกระบวนการคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (creativity & ideation)

ขั้นตอนที่ 2 คือ การวิเคราะห์และออกแบบการแก้ปัญหา (problem) ด้วยนวัตกรรมจัดการเรียนรู้สาเหตุที่ต้องแก้ปัญหาด้วยนวัตกรรมเนื่องจาก ปัญหานั้นเกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นเพราะทำแบบเดิม ๆ ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยการคิดเชิงนวัตกรรม (open innovation) ร่วมกับการคิดเชิงออกแบบ (design thinking) หากต้องการศึกษา รายละเอียดของ design thinking สามารถศึกษาได้จากบทความวิจัยในวารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 ของจุฬารัตน์ บันดาลสิน และคณะ หน้า 159 - 175

ขั้นตอนที่ 3 คือ การทดลองใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา (solution) ซึ่งในขั้นตอนนี้อาศัยการคิดเชิงนวัตกรรม การคิดเชิงออกแบบ และการทำงานแบบ Agile (Agile software) คือ การทำงานเป็นทีม เรียนรู้จากความล้มเหลว ยืดหยุ่น กระชับ ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น และ learn startup คือ การเรียนรู้ไปพร้อมกับการทดลองใช้นวัตกรรม และปรับปรุงนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนการแสวงหา business model

ขั้นตอนที่ 4 คือ การใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการทดลองใช้จนประสบความสำเร็จมาแล้ว (business model) ในลักษณะของการ change หรือ transform การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนการดำเนินการทางธุรกิจด้วย business model ใหม่ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2562)

ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation

ปัจจัยสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation คือ การมี global growth mindset หรือกระบวนการ ทางความคิดเพื่อการเติบโตที่เป็นสากล ดังนี้

1. early mover หมายถึง การคิดก่อน ทำก่อน การเรียนรู้และติดตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม วิเคราะห์คาดการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเริ่มปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. trade-offs หมายถึง การตัดสินใจให้ไวและถูกต้อง บนทางเลือกต่างๆ ที่อาจจะมีมากกว่าสองทางเลือก จากการวิเคราะห์ big data ปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีอิทธิพลและส่งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ตัดสินใจปรับเปลี่ยนและสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้โดยไม่ ชักช้า ลังเล เรียนรู้จากความผิดพลาด และนำมาปรับปรุงนวัตกรรม อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตอบโจทย์ผู้เรียน

3. best practice หมายถึง การเรียนรู้จากคนที่มีประสบการณ์สูง ทั้งบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกันและต่างวิชาชีพเรียนรู้ว่าเขามีวิธีคิดอย่างไร มีวิธีการสร้างสรรค์นวัตกรรมอย่างไรแล้วนำมาปรับใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ของเรา

4. new product หมายถึง การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ (นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ผู้เรียน) อย่างต่อเนื่องไม่ติดยึดอยู่กับความสำเร็จแบบเดิมๆ หรือความสำเร็จในอดีต

5. network หมายถึง การสร้างพลังเครือข่ายนักสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ ต่อไป ซึ่งรูปแบบการสร้างพลังเครือข่ายในปัจจุบันคือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning community)

จิตตปัญญาศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation

การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนออกแบบการจัดการเรียนรู้ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการเรียนรู้แบบออนไลน์อย่างลงตัว ภายใต้แนวคิดหลักการการเรียนรู้จากการปฏิบัติแบบ hands-on และ minds-on การเรียนรู้จากการถอดบทเรียนประสบการณ์และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ในลักษณะการเรียนรู้ส่วนบุคคล (personalize learning) และนำความรู้ไปใช้สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ผู้เรียนสนใจ ท่านสามารถศึกษารายละเอียดได้จากหนังสือ “กระบวนการทัศน์การโค้ชเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้แบบ hands-on และ minds-on” และหนังสือ “การเรียนรู้ส่วนบุคคล personalize learning” ของผู้เขียนกิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะเป็น active learning ที่ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาและตื่นตัว ผู้สอนเป็น coach ให้กับผู้เรียนด้วยการจูงใจ และชี้แนะให้ผู้เรียนใช้วิธีการเรียนรู้ของตนเอง ให้กำลังใจผู้เรียน กระตุ้นความเชื่อมั่นในตนเองและความภาคภูมิใจในตนเองกระบวนการเรียนรู้ (learning process) จะมีความสำคัญมากกว่าผลผลิตของการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ อย่างแท้จริง ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามที่ต้องการและถนัด

คุณภาพของกระบวนการเรียนรู้จะมีความสำคัญมากกว่าผลสัมฤทธิ์ที่เกิดจากการท่องจำการเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเปลี่ยนโฉมจากการทำตามผู้สอน มาเป็นการชักชวนผู้สอนให้ทำตาม การเรียนรู้เป็นการเรียนรู้แบบ hands-on ผู้เรียนลงมือปฏิบัติอย่างกระตือรือร้นและเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล, 2562)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษา ด้วยการฝึกอบรมด้วย 9 กระบวนการ ได้แก่ การเจริญสติวิปัสสนา การทำงานเชิงอาสาสมัคร จิตตศิลป์ พลังกลุ่ม นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาตน สุนทรียสนทนา ชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงร่วม วิธีคิดกระบวนการระบบ การเผชิญความตายอย่างสงบ และนิเวศภาวนา โดยกิจกรรมเหล่านี้มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ การปลูกฝังความตระหนักรู้ ความรัก ความเมตตา จิตสำนึกต่อส่วนรวม ตลอดจนการฝึกปฏิบัติพัฒนาจิต เพื่อให้กระบวนการเกิดปัญญาและนำไปใช้เคลื่อนไหวผลักดันแนวคิดและกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษาในสังคมไทย (ณัฐพร วัจวิญญู, 2552)

กระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาที่เน้นการฝึกฝนปฏิบัติจนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านในตนเอง หรือที่กระบวนการเรียกว่า เป็นการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ที่มุ่งพัฒนาด้านในที่ไม่จำกัดเฉพาะศาสนา เช่น การทำงาน การออกกำลังกาย งานศิลปะ สุนทรียสนทนา การปลีกวิเวกการปฏิบัติธรรมกรรมฐานและกิจกรรมอื่น ๆ ที่โยงไปสู่การรู้จักตัวเองอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเองเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในองค์กรและสังคม (ประเวศ วะสี, 2550)

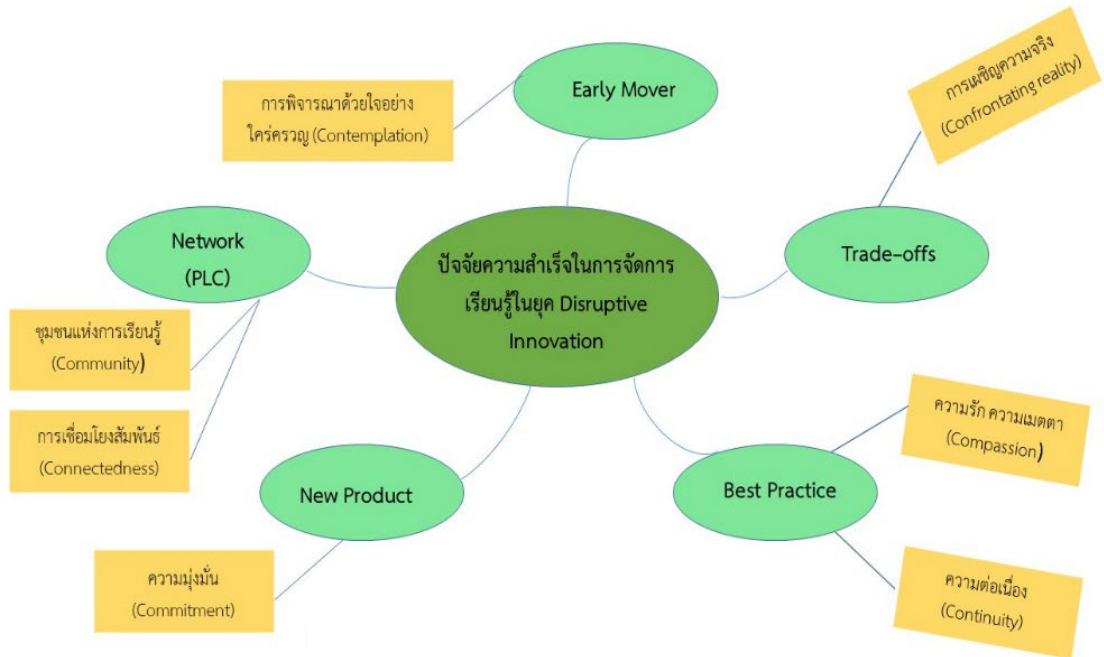
จัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ที่จะประสบความสำเร็จนั้นกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญกว่าผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนการสอนต้องสร้างแรงจูงใจโดยการใช้นวัตกรรม

เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนผ่านการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านในตนเองส่งผลให้เกิดการกระตุ้นความเชื่อมั่นในตนเองและความภาคภูมิใจในตนเองกระบวนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนไปสู่การเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ได้อย่างเข้มแข็งจากการส่งเสริมและพัฒนาปัญญาภายใน และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมและพัฒนาปัญญาภายนอกควบคู่กันไปด้วย

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ปัจจัยสำคัญ คือ การมี global growth mindset หรือกระบวนการทางความคิดเพื่อการเติบโตที่เป็นสากล โดยจิตตปัญญาศึกษานั้นเป็นการเตรียมคนเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนี้ จากจุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา คือ การเรียนรู้ปัญญาภายใน คือ การเกิดความรู้ความเข้าใจตนเอง ผู้อื่นและสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้ง และการเรียนรู้ปัญญาภายนอก คือ การเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงความจริงสูงสุด คือ ความจริง ความดี ความงามและนำไปสู่การลงมือปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก

จากปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation มีความสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันกับหลักการพื้นฐานของการจัดการกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา เพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมและสามารถปรับตัวให้สามารถการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ให้มีประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา ดังภาพ 1

ภาพ 1 แผนผังความสัมพันธ์จิตตปัญญากับการจัดการเรียนรู้ยุค disruptive innovation

จากแผนผัง แสดงให้เห็นว่าจิตตปัญญาศึกษากับการปรับตัวของผู้เรียนในยุค disruptive innovation มีปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ที่จะทำให้ผู้เรียนมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงในสังคมยุค disruptive innovation

ปัจจัยด้านที่ 1 คือ early mover หมายถึง การคิดก่อน ทำก่อน การเรียนรู้และติดตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม วิเคราะห์คาดการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา คือ การพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (contemplation) การเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ วิเคราะห์ ใคร่ครวญ คาดการณ์กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทำให้ให้รู้เท่าทัน และเรียนรู้ก่อน นำไปสู่การคิดก่อน ทำก่อนได้ในยุค disruptive innovation

ปัจจัยด้านที่ 2 คือ trade-offs หมายถึง การตัดสินใจให้ไวและถูกต้อง บนทางเลือกต่างๆ ที่อาจจะมากกว่าสองทางเลือก สอดรับกับหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา คือ การเผชิญความจริง (confrontating reality) คือ การเปิดโอกาสและสร้างเงื่อนไขให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการได้เผชิญความจริง 2 ด้านคือ ความเป็นจริงในตนเอง และการเผชิญกับสภาพความเป็นจริงที่แตกต่างไป

ปัจจัยด้านที่ 3 คือ best practice หมายถึง การเรียนรู้จากคนที่มีประสบการณ์สูง ทั้งบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพเดียวกันและต่างวิชาชีพเรียนรู้ว่าเขามีวิธีคิดอย่างไร สอดรับกับหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา คือ ความต่อเนื่อง (continuity) ความต่อเนื่องของกระบวนการ เป็นสิ่งสำคัญของการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเพราะการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานมักเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่สะสม การเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ก็ให้เราเกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างสมประสบการณ์ของตัวเองเพิ่มขึ้น

ปัจจัยด้านที่ 4 คือ new product หมายถึง การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ (นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ผู้เรียน) อย่างต่อเนื่องไม่ติดยึดอยู่กับความสำเร็จแบบเดิม ๆ สอดรับกับหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา คือ ความมุ่งมั่น (commitment) ความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการนำสิ่งที่ได้รับมาสู่ใจของผู้ร่วมกระบวนการและนำเอากระบวนการไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานภายในตนเองอย่างต่อเนื่อง การสร้างแรงบันดาลใจ ปลุกเร้าให้เกิดพลังความมุ่งมั่น ความรัก ความเมตตา ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

ปัจจัยด้านที่ 5 คือ network หมายถึง การสร้างพลังเครือข่ายนักสร้างสรรค์นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ ต่อไป ซึ่งรูปแบบการสร้างพลังเครือข่ายในปัจจุบันคือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (professional learning community) สอดรับกับหลักการพื้นฐานของการจัดกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษาคือ การเชื่อมโยงสัมพันธ์ (connectedness) การบูรณาการการเรียนรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (community) สิ่งสำคัญของกระบวนการจิตตปัญญาคือความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในวิชาชีพเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ในยุค disruptive innovation ทั้ง 5 ด้านในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่บูรณาการเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาศึกษา โดยในยุค disruptive innovation ก็ยังสามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เข้าใจ ตะหนักรู้ ทำให้มีภูมิคุ้มกันของชีวิต เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยจิตตปัญญาศึกษาเป็นการกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนสังเกตความเปลี่ยนแปลงปรับตัวให้อ่อนนุ่มตามสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อเรียนรู้และพัฒนาสิ่งที่เป็นนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ การ Disrupt นั้นนำพามาซึ่งความเป็นไปได้ โอกาสใหม่ๆ และวิชาใหม่ๆ ที่คนจะได้เรียนรู้อยู่เสมอทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างทันทั่วทั้ง

เอกสารอ้างอิง

- โครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). *จิตตปัญญาศึกษา คืออะไร*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม:ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2551). *จิตตปัญญาศึกษารุ่งอรุณแห่งจิตสำนึกใหม่ทางการศึกษา. ในจิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์: รวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551*. (หน้า 354-380). กรุงเทพฯ: โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิรัฐกาล พงศ์ภาคเธียร. (2551). “*จิตตปัญญาศึกษาในประเทศไทย (Contemplative Education in Thailand)*” *จิตตปัญญาศึกษา : การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์*. นครปฐม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชลลดา ทองทวี และคณะ. (2551). *รายงานผลการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยและจัดการความรู้ จิตตปัญญาศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนส่งเสริมสุขภาพ และศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐพล วั่งวิญญู. (2552). *สรุปความรู้จากการอบรม “ภาวะผู้นำทางจิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัย”*. *หลักสูตรที่ 1 : การเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ (Contemplative Education)*, กรุงเทพฯ : สกศ.
- ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิศร จันทรสข. (2551). *ศิลปะการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง : คู่มือกระบวนการจิตตปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2550). *มหาวิทยาลัยไทยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและแผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- ประเวศ วะสี. (2554). *ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม:ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. (22 กรกฎาคม 2559). *Disruptive Technology* กับการลงทุน. [ออนไลน์]. ได้จาก <https://thaipublica.org/2016/07/pipat-48/> [สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2563].
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). *การจัดการเรียนรู้ในยุค Disruptive Innovation*. กรุงเทพฯ : ศูนย์นวัตกรรมการหลักสูตรและการเรียนรู้.

- สรยุทธ รัตนพจนารถ และคณะ. (2552). *ริเริ่มสำรวจความรู้น้อมเข้ามาสู่ใจใคร่ครวญประยุกต์ใช้ปฏิบัติ*. การประชุมวิชาการประจำปี 2552. โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2549). *บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ*. กรุงเทพฯ: เจริญผล.
- Dougherty, D. (2006). *Organising for innovation for 21th century*. In S.R. Clegg, C. Hardy, T.B. Lawrence, and W.R. Nord (Eds.), *The Sage handbook of organization studies*. (pp.598-617). London: Sage.
- Mierzejewska, B. (2011). *Media management in theory and practice*. In M. Deuze. *Managing media work*. London: Sage.
- Perez-Latre, F. J. and Sanchez-Tabernero, A. (2003). Leadership, an essential requirement for effecting change in media companies: An analysis of the Spanish market. *International Journal of Media Management*, 5(3), 198-208.
- Rudolf Steiner. (2006). *A Modern Art of Education*. London: Rudolf Steiner.